

A photograph of a forest landscape. The ground is covered in a thick layer of green moss and small plants, with several large, dark rocks scattered throughout. In the background, there are tall, thin trees, some with light-colored bark (possibly birch) and some with dark, dense foliage (possibly evergreens). The lighting suggests a sunny day with dappled light filtering through the trees.

RÖJNINGSRÖSEN OCH STENSÄTTNINGAR VID HÄLLABROTTET

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3673

Arkeologisk utredning, etapp 1
Lämning L1979:2080, L1979:2596, L1981:8197, L1981:8196 m fl
Fastighet Älvesta 1:2 och Älvesta 1:3
Kumla socken
Kumla kommun
Örebro län
Projektnummer 3673

Författare: Malin Karlén

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Örebro Län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-2726-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2023-08-09
Uppdragsnr i KMR:	202300921
Företagare:	Samhällsbyggnadsförvaltningen, Kumla och Hallsbergs kommuner
Fastighet:	Älvesta 1:2 och Älvesta 1:3
Berörda lämningar, KMR:	L1979:2080, L1981:8197, L1981:8196, L2023:3993, L2023:3994, L2023:3995, L2023:3996, L2023:3997
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 1
Utförandetid, fältarbete:	15–17 augusti 2023
Inmätningssystem:	QField
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH2000
Projektledare:	Malin Karlén
Rapportansvarig:	Malin Karlén
Fältpersonal:	Anna Hed Jakobsson, Malin Karlén
Planer och layout:	Sverker Holmqvist
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Omslagsbild: Ett av de röjningsrösen som påträffades i södra delen av utredningsområdet. Foto från norr.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

RÖJNINGSRÖSEN OCH STENSÄTTNINGAR VID HÄLLABROTTET

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3673

Arkeologisk utredning, etapp 1

Lämning L1979:2080, L1979:2596, L1981:8197, L1981:8196 m fl

Fastighet Älvesta 1:2 och Älvesta 1:3

Kumla socken

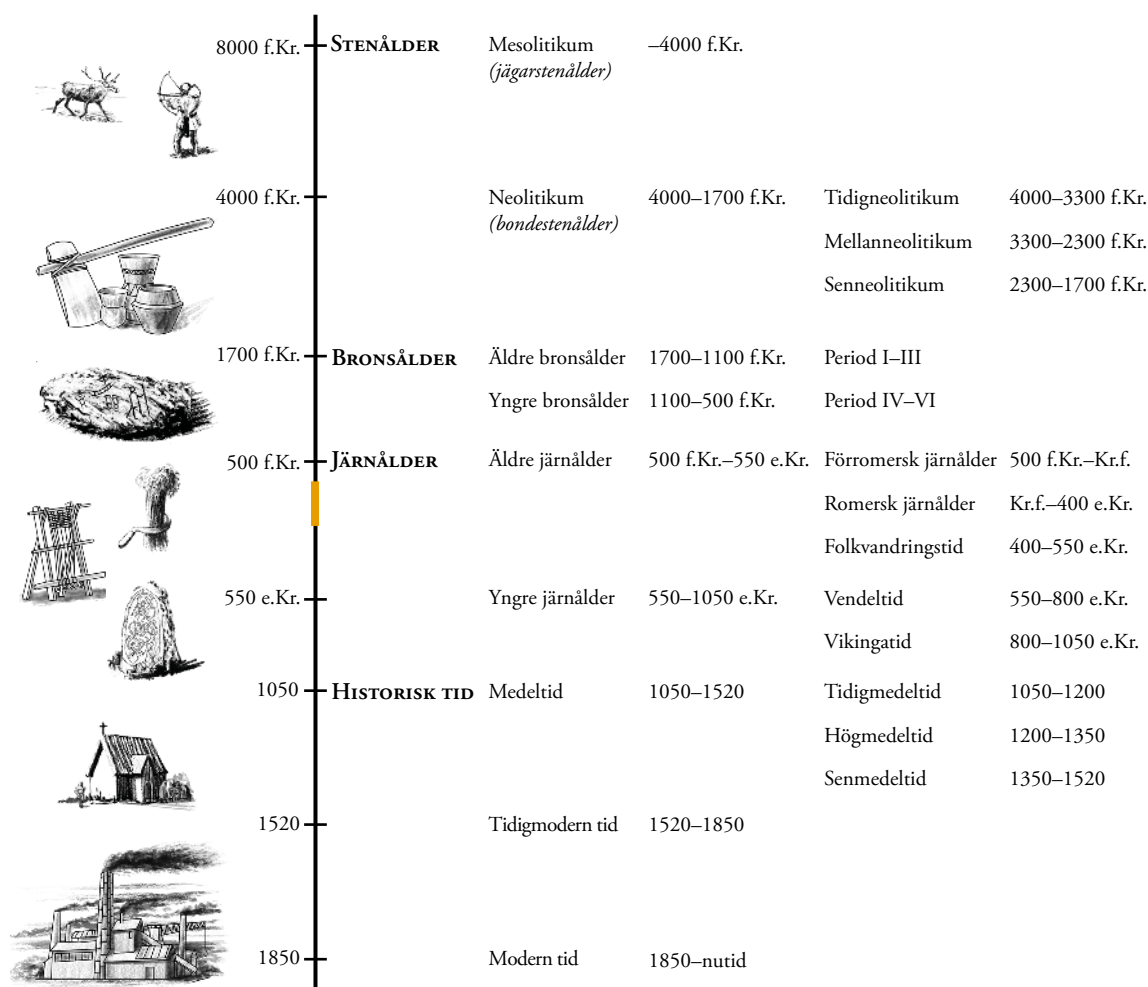
Kumla kommun

Örebro län

Projektnummer 3673

Författare: Malin Karlén

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING OCH SYFTE	8
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	9
Områdesbeskrivning	9
FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	11
BILAGOR.....	12
GENOMFÖRANDE	12
Förberedande kart- och arkivstudie	12
Fältinventering.....	12
RESULTAT	12
Kart- och arkivstudier	12
Inventering	14
SLUTSATS	18
REFERENSER	19
Litteratur	19
Digitala källor	19
Arkiv.....	19
Äldre kartor	19

Figur 1. Utredningsområdet markerat mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Under augusti 2023 utförde Arkeologikonsult en arkeologisk utredning inom fastigheterna Älvesta 1:2 och Älvesta 1:3, Kumla kommun, Örebro län. Utredningen föranleddes av att Samhällsbyggnadsförvaltningen i Kumla och Hallsbergs kommun planerar att etablera ett nytt verksamhetsområde inom utredningsområdet. Totalt rör det sig om ett drygt 50 hektar stort område som främst bestod av skogsmark. Området ligger direkt söder om väg 52, strax nordöst om samhället Hällabrottet. Inom området finns registrerade lämningar i form av fossil åkermark (röjningsrösen) och en eventuell stensättning. I mitten av 1960-talet utfördes en arkeologiska undersökning av en stensättning inom utredningsområdet som daterades till romersk järnålder och innehöll brända ben, sot och keramik (Hannerberg 1978).

Utredningen resulterade i ett antal nyupptäckta lämningar och revideringar av tidigare registrerade lämningar. De nyupptäckta lämningarna låg i nära

anslutning till de redan registrerade lämningarna inom utredningsområdet.

Det rör sig om:

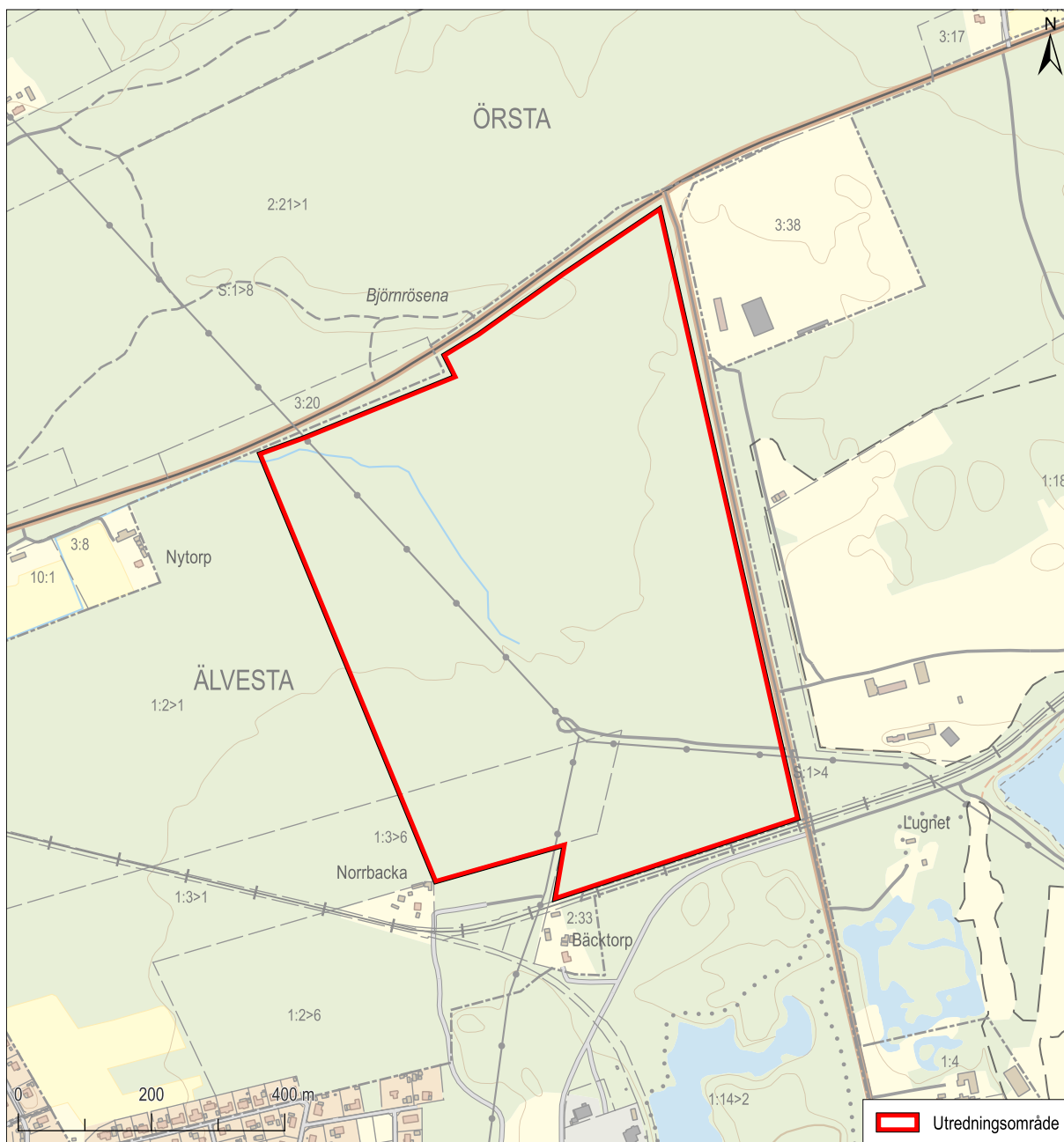
- Två nyupptäckta röjningsrösen
- Två nyupptäckta stensättningar
- Ett område med röjningsrösen som sedan tidigare var registrerade i Skog- och Historia registret registrerades nu också i Kulturmiljöregistret.
- En täktgrop i anslutning till järnvägen.

Det bedöms att sannolikheten för att det förekommer lämningar som ej är synliga ovan mark är mycket låg. Troligen har området ända sedan äldre järnålder utgjort utmark.

INLEDNING OCH SYFTE

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län (Lst dnr 431-2726-2023) utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inom fastigheterna Älvesta 1:2 och Älvesta 1:3 strax norr om samhället Häl-labrottet (figur 2). Samhällsbyggnadsförvaltningen i Kumla och Hallsbergs kommuner planerar här för ett nytt verksamhetsområde.

Syftet med utredningen var att klarlägga i vilken utsträckning fornlämningar förekommer inom området. Resultaten kommer att ligga till grund för Länsstyrelsens tillståndsprövning och utgöra ett underlag vid eventuella framtida arkeologiska åtgärder.

Figur 2. Utnedningsområdet markerat på Fastighetskartan.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Områdesbeskrivning

Det aktuella området är beläget mellan väg 52 och samhället Hällabrottet i Kumla kommun, Örebro län. Direkt söder om utredningsområdet går Kumla-Yxhults järnväg, en 8 kilometer lång järnvägssträckning mellan Kumla och orten Kvarntorp. Järnvägen byggdes 1883 av Yxhults Stenhuggeri

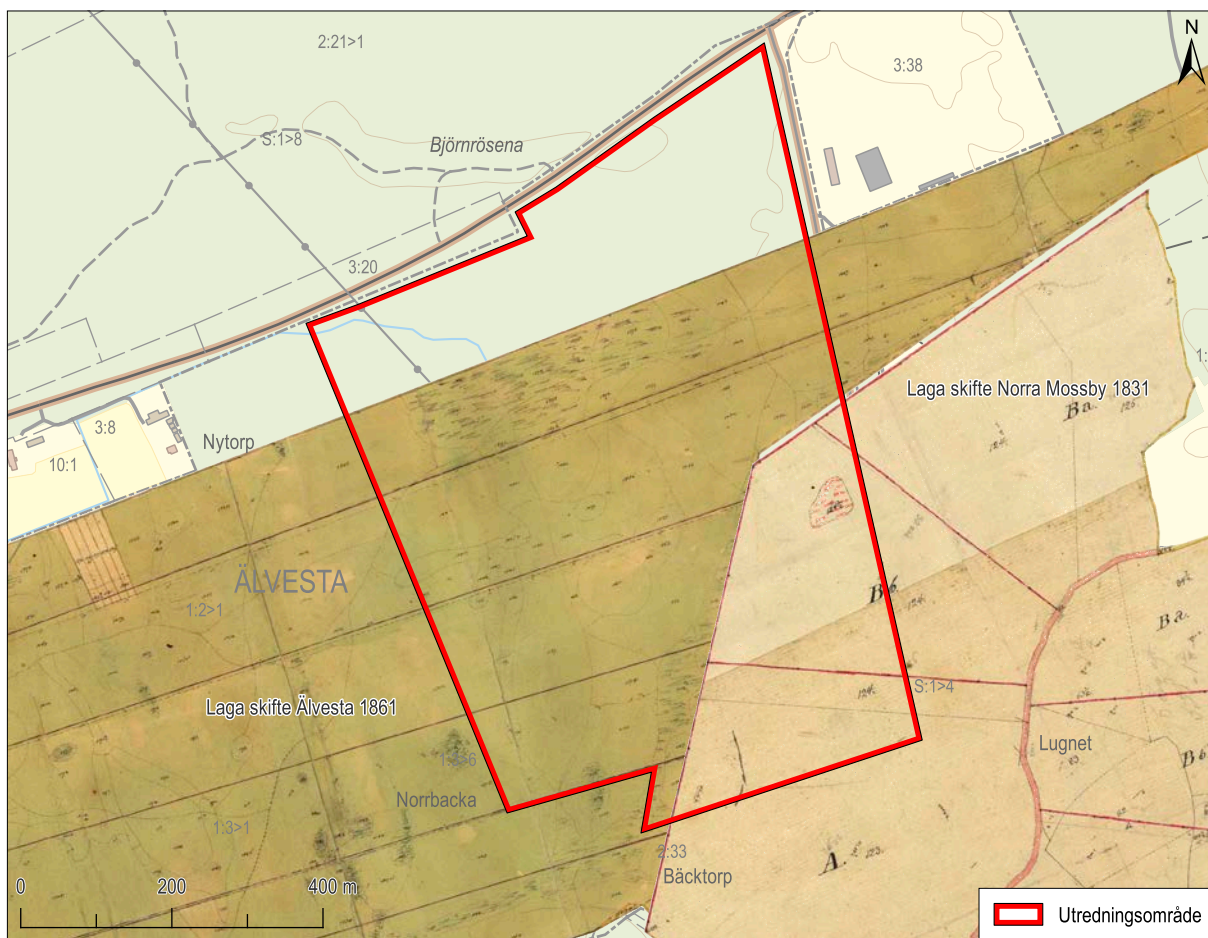
för transport av kalksten från Hällabrottet (Svenska Järnvägsklubben). Samhället Hällabrottet ligger idag ett par kilometer sydost om Kumla. Totalt omfattas utredningsområdet av drygt 50 hektar mark som främst består av uppväxt blandskog, men även områden med tätbevuxen sly och två större ytor med kalhyggen. Genom områdets nordvästra del rinner en mindre bäck (figur 3).

Figur 3. Del av en mindre bäck som slingrar sig genom nordvästra delen av utredningsområdet. Foto från sydväst.

Utredningsområdet ligger mellan 58–63 meter över havet vilket ger en höjdskillnad på som mest 5 meter (SGU). De lämningar som påträffats inom utredningsområdet är belägna på ytor som ligger något högre och där marken generellt är något torrare. Jordarten i marken utgörs främst av sandig morän, dock finns ett tunt ytlager med torv registrerat på två platser inom områdets västra del (SGU). För ca 485–444 miljoner år sedan bildades tjocka kalkstenslager i området kring Kumla vilket har resulterat

i flera kalkstensbrott i närområdet. Många av dessa brott togs i bruk redan under tidig medeltid, sannolikt redan under 1100-talet (Gatti m.fl. 2022). I övrigt domineras jordmånen runt utredningsområdet av sandig morän med avgränsade områden där det förekommer postglacial sand, silt och lera. I historisk tid har norra delen av ytan legat i östra utkanten av byn Älvestas utmark. Södra delen av utredningsområdet ligger inom det som tidigare hörde till Norra Mossbys ägor (figur 4).

Figur 4. Utsnitt ur ett laga skifte (ägo byte) över byn Älvesta från 1861 till vänster och utsnitt ur ett laga skifte (ägo byte) över byn Norra Mossby från 1831 till höger. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:10 000.

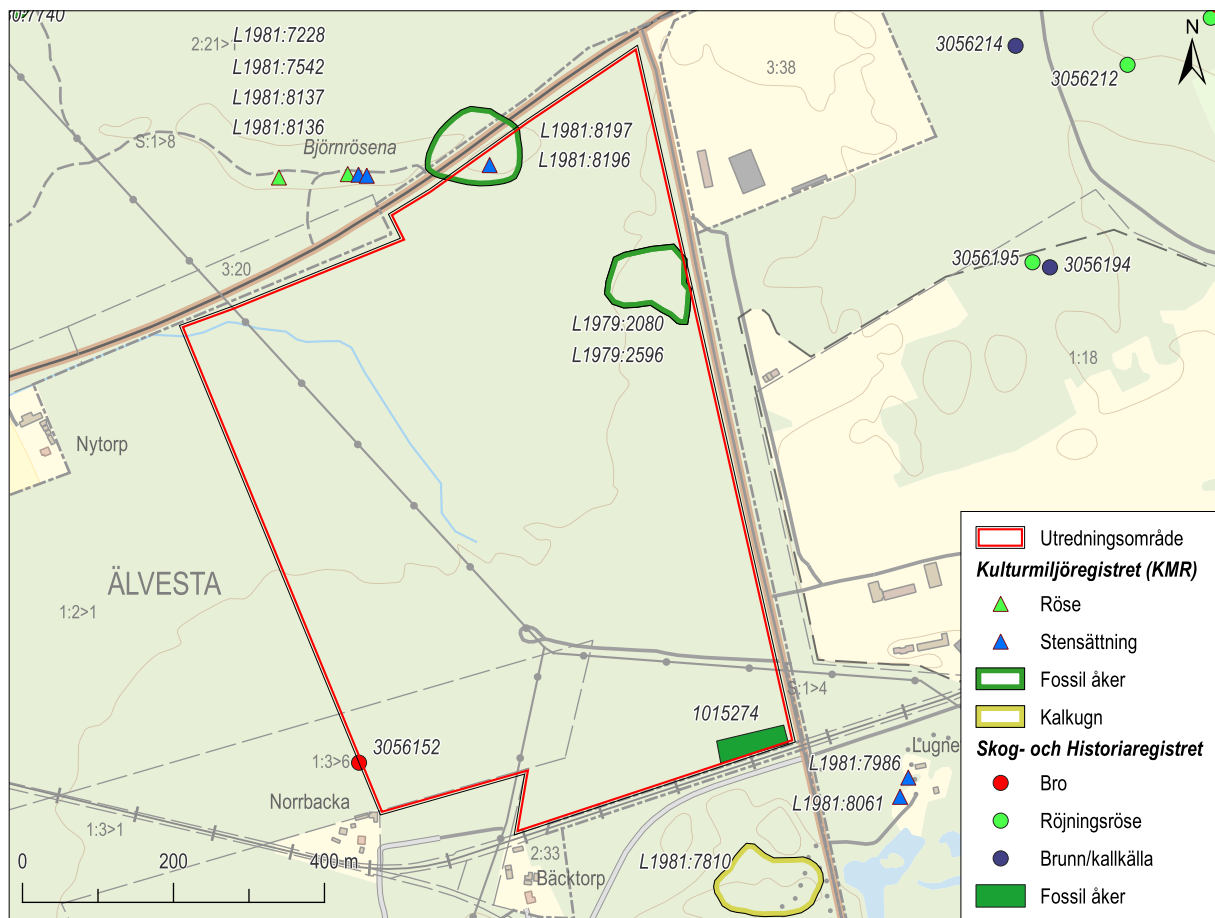
FORNLÄMNINGSMILJÖ

Trakten kring Hällabrottet och Älvesta uppvisar ett flertal registrerade fornlämningar och lösfynd med varierande karaktär och datering. De västra och sydvästra delarna av Kumla socken (de delar som idag ligger ovanför 50-metersnivån) har varit blottlagda sedan Litorinatid, ungefär 7700 år sedan (Gatti m.fl. 2022). Området är rikt på lämningar med fossil åkermark och röjningsrösen men i trakten finns också flera gårdstomter och gravfält (Balknäs 2023). Bland de mer framträdande kan nämnas Lekebacken, ett av Närke's största gravfält med runt 140 gravar daterat utifrån typen av lämningar till bronsålder–järnålder, men också gravfältet Kullarna med ett 40-tal lämningar, beläget ca 2,5 kilometer väster om utredningsområdet (Gatti m.fl. 2022). Söder om utredningsområdet återfinns två stenkamargravar, båda i form av hällkistor.

Som nämnts ovan är trakten kring Kumla rik på kalksten och brytning av denna har pågått under lång tid (Gatti m.fl. 2022). Samhället Hällabrottet

finns belagt som brytningsort redan från 1400-talet. Kalkstenen som inte lämpade sig till byggnadssten brändes och användes i stället till murbruk och som jordförbättring på åkrarna. Flera lämningar med kalkugnar finns i trakten, varav två ligger direkt söder om utredningsområdet. Direkt norr om utredningsområdet finns de så kallade "Björnrösen". Det rör sig om tre stensättningar som ligger på rad i V-Ö riktning på en förhöjning i landskapet.

Inom utredningsområdet finns sedan innan två registrerade fornlämningsområden, L1979:2080 och L1981:8197. Båda lämningarna består av områden med fossil åkermark i form av röjningsrösen. Inom området för L1981:8197 finns även en registrerad stensättning, L1981:8196. I södra delen av utredningsområdet finns även ett område med röjningsrösen som är registrerade i Skog- och Historiaregistret (ObjektID 1015274) och i sydöstra delen av området finns en kallmurad stenbro registrerad (ObjektID 3056152).

Figur 5. Närliggande lämningar så som de var registrerade i Kulturmiljöregistret (KMR) och Skog- och Historiaregistret vid tiden för aktuell utredning. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:10 000.

GENOMFÖRANDE

Förberedande kart- och arkivstudie

Arbetet inleddes med kart- och arkivstudier. Kartstudien omfattade framför allt Lantmäteriets historiska kartor med tillhörande uppteckningar men också strandlinjekartor, höjddatakartor (Lidar/LAS) samt jordartskarta från SGU studerades. Arbetet innebar även en rektifiering av relevanta kartor i QGIS. Arkivhandlingar från Kulturmiljöregistret (KMR), Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Historiska museets digitala samlingar (SHM), Riksarkivet, Ortnamnsarkivet (ISOF), Skogsstyrelsens Skog och Historia-register och Örebro läns museums arkiv studerades. Kart- och arkivstudierna kompletterades med en genomgång av relevanta arkeologiska rapporter och annan litteratur.

Fältinventering

Utredningsområdet inventerades av två arkeologer i tre dagar under augusti 2023. Inventeringen utfördes efter kart- och arkivstudien. Utredningsområdet var lokaliserat mellan väg 52 och samhället Hällabrottet, ca 3 kilometer öster om Kumla. Området bestod främst av uppväxt, tät blandskog med områden av tät sly. Två områden hade avverkats, dock hade sly börjat växa upp även här vilket försvårade inventeringen. Rester från avverkningsen i form av ris låg utspritt på delar av hygget. Marken var vid inventeringen mycket vattensjuk då stora mängder regn fallit under veckorna innan inventeringen och vissa partier inom området stod helt under vatten. En jordsond användes för provstick. Vid inmätning och beskrivning användes appen QField för vidare bearbetning i QGIS. Objekt och översikter fotograferades med handhållen kamera.

RESULTAT

Kart- och arkivstudier

På en karta över Kumla härad från 1688 utgörs utredningsområdet av skogsmark omringat av byarna Hällabrottet, Norra Mossby och Vesterhult. Marken har enligt det historiska kartmaterialet varit obebodd från 1600-talets slut och fram till idag. Sannolikt har området utgjort utmark ända sedan järnålder. En undersökning har gjorts inom fornlämning L1981:8197 då den stensättning (L1981:8196) som finns registrerad inom området delvis grävdes ut. Denna undersökning utfördes 1965 av Siv Augustson från kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet. Vid undersökningen påträffades ben, keramik och kol. Kolet daterades genom 14C-analys till romersk järnålder. Undersökningen var del av ett större fältarbete som utfördes på sex lokaler inom Kumlabyggen tillsammans med Margareta Höglund (Hannerberg 1978).

Det äldsta skriftliga omnämnandet för byarna Norra och Södra Mossby är från 1170-talet (ISOF). Detta

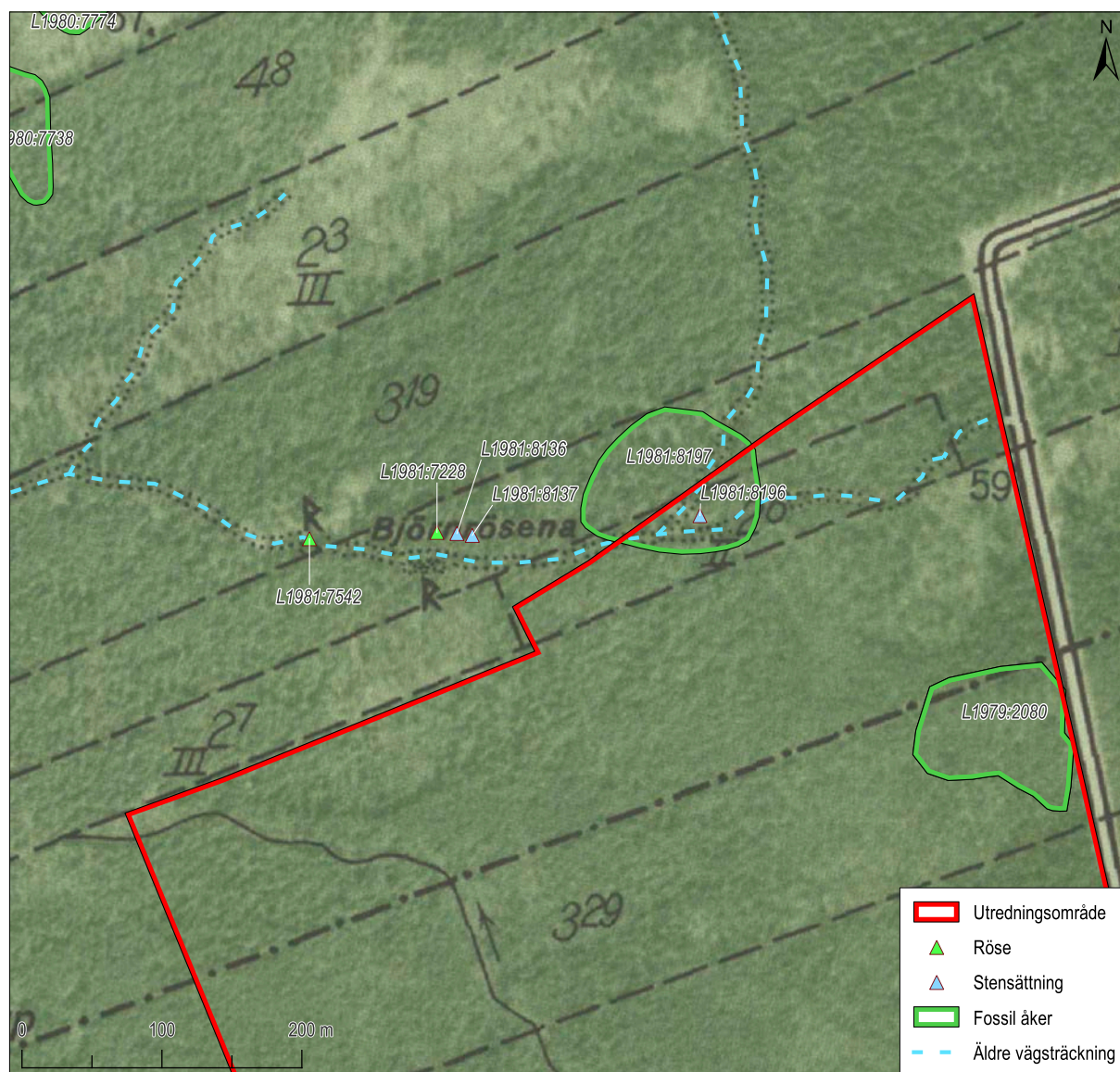
belägg är något osäkert då det kan röra sig om ett Mossby i Hardemo socken. Första säkra skriftliga belägget för Norra och Södra Mossby i Kumla socken är från 1772 då byarna nämns i samband med ”Stålgruvans stenar af tålgsten—huggas i 3:ne byar i Kumla, neml. uti Norra och Södra Måss-by samt _ _ i Norra Måssby” (ISOF). Byarna finns dock representerade i det historiska kartmaterial redan på häradskartan över Kumla och Hallsbergs socknar från 1688.

Första skriftliga belägget för byn Älvesta påträffas i ett köpebrev från den 28 mars 1405. Byn nämns också kontinuerligt i olika dokument fram till 1640-talet och är även väl representerat i det historiska kartmaterialet från 1688 och framåt. Delar av Älvestas bytomt undersöktes av Stiftelsen Kulturmiljövård 2019 (Gatti m.fl. 2022). Det första belägget för byn Västerhult påträffas i 1580 års jordebok. Bytomterna för Västerhult och Norra Mossby är inte undersökta. Av bytomten vid Norra Mossby återstår inga synliga lämningar. Inom området för Västerhults by-

omt finns idag tre husgrunder kvar varav en med spismursrest, spridda grundstenar, källargrund och stenmurar bevarade. De sista byggnaderna på platsen revs i början av 1990-talet.

Någon gång mellan 1960 och 1975 byggdes den vägsträckning som idag går under beteckningen riksväg 52 (förut länsväg 214) direkt norr om utredningsområdet. Vägen skär rakt igenom fornlämningsområdet L1981:8197. En äldre mer slingrande

vägsträckning kan ses på Ekonomiska kartan från 1957. Denna äldre vägsträckning ligger på en naturlig förhöjning i landskapet och ringlar sig genom fornlämningsområdet L1981:8197 och vidare förbi de så kallade Björnrösen som är registrerade som stensättningar. Möjligtvis har denna vägsträckning mycket äldre anor och eventuellt har rösen och stensättningarna anlagts i förhållande till den dåvarande vägens sträckning (figur 6).

Figur 6. Björnrösen mot bakgrund av Ekonomiska kartan, 1957. Skala 1:5 000.

Inventering

På grund av de stora mängder regn som fallit senaste veckorna var marken vid tidpunkten för fältarbetet över lag mycket vattensjuk och vissa ställen stod helt under vatten. Dock talar växtligheten i området för att vissa ytor även vanligtvis är relativt sank, även vid en för årstiden mer normal regnmängd. Inventeringen inleddes med en kontroll av de lämningar som är registrerade i Skog- och historiaregistret. Ett område med röjningsrösen fanns registrerat i utredningsområdets södra del (ObjektID 1015274). Den beskrivning av lämningarna som finns tillgänglig i registret verkar stämma relativt väl med det som noterades på plats i fält. Ytterligare ett röjningsröse påträffades utanför det i Skog- och Historiaregistret markerade området, ungefär 60 meter västerut.

Inom området med röjningsrösen påträffades även tre täktgropar, varav i alla fall den största av dessa

sannolikt är relaterad till järnvägsbygget. 70 meter väster om dessa påträffades ytterligare en täktgrop som även den troligtvis hör samman med bygget av järnvägen. Den stenbro som finns registrerad i Skog- och Historiaregistret gick däremot inte att lokalisera i fält (ObjektID 3056152). Möjligen beror detta på de stora mängder regn som föll veckorna innan fältarbetet utfördes. Täta buskage med sly skymde dessutom sikten ytterligare.

Även de två områdena med redan registrerade fossila åkrarna i utredningsområdets norra del inventerades. Vid inventeringen kunde det konstateras att de två i kulturmiljöregistret registrerade ytorna med fossil åkermark inte överensstämde med den utbredning som noterades i fält. För område L1979:2080 innebär detta att polygonen för fornlämningsområdet ska förskjutas ungefär 7 meter norrut. För fornlämningsområde L1981:8197 innebär detta att polygonen ska förskjutas ungefär 10 meter österut.

Figur 7. Överväxt röjningsröse inom fornlämningsområde L1979:2080. Foto från söder.

L1979:2080 utgörs av ett 125×113 meter stort område med omkring 15 röjningsrösen och en stenvall. I Kulturmiljöregistret beskrivs rösena som 3–5 meter i diameter, närmast runda och med ett stenmaterial i storlek runt 0,2–0,4 meter i diameter. Vid inventeringen av fornlämningsområdet konstaterades det att stenmaterialet i rösena skiljer sig något från beskrivningen då även mindre stenmaterial förekom i toppen av flera rösen. Minst 15 röjningsrösen påträffades vid inspektionen av ytan. Många av dessa var bevuxna med sly, träd och blåbärsris (figur 7). Avgränsningen av fornlämningsområdet i söder var mycket svår att kontrollera på grund av de rådande förhållandena.

L1981:8197 utgörs av ett 120×100 meter stort område med omkring 20 röjningsrösen och en registrerad stensättning, L1981:8196. Området genomkorsas av riksväg 52. I Kulturmiljöregistret beskrivs rösena som 3–9 meter i diameter, 0,2–0,5 meter höga och med ett stenmaterial i storlek runt 0,1–0,5 meter i diameter, dock med enstaka stenar som var upp mot 1,0 meter stora. Denna beskrivning stämmer väl med det som noterades vid inventeringen. Vid inventeringen upptäcktes det att den del av L1981:8197 som ligger norr om riksväg 52 skadats av en körväg (figur 8). Även om detta område ligger utanför det aktuella utredningsområdet så dokumenterades skadorna inom ramen för utredningen.

Figur 8. Rösen inom L1981:8197 som skadats av en körväg för skogsmaskin eller traktor. På norra sidan om riksväg 52. Foto från väster.

Ungefär 40 meter öster om L1981:8197 påträffades en möjlig stensättning (figur 9). Denna påminner i karaktär mycket om den stensättning som redan finns registrerad i Kulturmiljöregistret (L1979:8196), vilket ytterligare talar för att det rör sig om en stensättning snarare än ett röjningsröse. L1981:8196 undersöktes delvis år 1965 och daterades då till romersk järnålder. Sannolikt har även den nyupptäckta stensättningen en datering som ligger kring romersk järnålder. Stensättningen var 11×9 meter stor och 0,5–0,8 meter hög. Ungefär 2

meter öster om den större stensättningen påträffades en mindre stensättningsliknande lämning, cirka 2,5 meter i diameter och oregelbundet rundad (figur 10).

Inga lovande lägen för boplatslämningar påträffades inom utredningsområdet. Marken var på många ställen sank och ojämn och inga uppenbart skyddade lägen fanns inom utredningsområdet. Samtliga nyupptäckta lämningar registrerades efter utredningen i Kulturmiljöregistret (figur 11 och 12).

Figur 9. Den större (L2023:3993) av de två nyupptäckta stensättningarna i norra delen av undersökningsområdet. Foto från nordväst.

Figur 10. Den mindre (L2023:3994) av de två nyupptäckta stensättningarna i norra delen av undersökningsområdet. Foto från väst.

SLUTSATS

Vid inventeringen påträffades två nya röjningsrösen, en täktgrop och två eventuella stensättningar. Flertalet röjningsrösen inom L1979:2080 och L1981:8197 uppvisar en ålderdomlig karaktär. Flera röjningsrösen, främst inom L1981:8197, har en stensättningsliknande karaktär och det går inte att utesluta att det i vissa fall rör sig om gravar snarare än röjningsrösen. Förutsättningarna för odling inom utredningsområdet är långt från optimala vilket också kan tala för att det i vissa fall rör sig om stensättningar. Detta stödjer teorin om att marken utgjort utmark sedan äldre järnålder. Sannolikt beror detta på att marken under lång tid varit mycket sank, tro-

ligtvis ännu mer förr i tiden innan den dikades ut. Flera djupa diken löpte längs med utredningsområdets östra och västra delar. Trots detta var området på flera ställen väldigt vattensjukt. De lämningar som påträffades inom norra delen av utredningsområdet låg på en mycket låg moränrygg (Ö-V) där marken var betydligt torrare. Enligt Berger (2023) kan rösen i icke odlingsbara marker tyda på att man odlat svedjeråg efter en skogsfinsk tradition. Dock krävdes stora områden då man bara kunde odla en gång på samma plats (FINNSAM). I detta fall rör det sig om mindre områden som tagits i anspråk vilket talar emot att det rör sig om traditionell svedjerågsodling.

Lämningsnr (KMR)	Lämningstyp	Tidigare antikvarisk bedömning	Ny antikvarisk bedömning	Undersökningsstatus	Kommentar
L1981:8196	Stensättning	Möjlig fornlämning	Fornlämning	Delundersökt	Keramik, kol och ben påträffade vid delundersökning 1965, ny bedömning. Uppdaterad beskrivning.
L1981:8197	Fossil åker	Möjlig fornlämning	Fornlämning	Ej undersökt	Flera av röjningsrösen inom området är stensättningsliknande och ett röse har konstaterats vara en grav. Uppdaterad beskrivning.
L1979:2080	Fossil åker	Fornlämning	Fornlämning	Ej undersökt	Röjningsröseområde, ca 125x113 meter (NV-SÖ) bestående av ca 15 röjningsrösen och 1 röjningsvall/stenvall. Området ska förskjutas ca 7 meter norrut.
L2023:3993	Stensättning	Ny lämning	Fornlämning	Ej undersökt	Objekt 1: Möjlig stensättning, rundad. Ungefär 40 meter öster om L1981:8197. Ca 11x9 meter, 0,5–0,8 meter hög. Stenmaterial i storlek 0,2–0,6 meter, med något större stenar i kanten. En grop i stensättningens mitt, ca 2x3 meter stor och 0,4 meter djup. Eventuellt odlingssten uppslängd på södra delen. Övermossad men ej övertorvad. Beväxt med flera större träd (tall, gran och björk).
L2023:3994	Stensättning	Ny lämning	Fornlämning	Ej undersökt	Objekt 2: Möjlig stensättning, Oregelbundet rundad form. Ca 2,5 meter i diameter, 0,3–0,4 meter hög. Stenmaterial i storlek mellan 0,3–0,5 meter. Blandad stenstorlek. Övermossad men ej övertorvad. Ligger två meter öster om en större stensättning.
L2023:3995	Brott/täkt	Ny lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej undersökt	Objekt 3: Täktgrop. Ca 2 meter i diameter och 0,5 meter djup. I anslutning till järnvägssträckning mellan Yxhult och Kumla.
L2023:3996	Röjningsröse	Ny lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej undersökt	Objekt 4: Röjningsröse. Rundat, ca 5,5 meter i diameter och 0,2 meter högt. Lokaliserat ca 60 meter väster om område med flera röjningsrösen (ObjektID 1015274). Mindre stenmaterial, runt 0,10–0,20 meter i diameter. Delvis övermossad. Inga tydligt stenröjda ytor runtom.
L2023:3997	Röjningsröse	Ny lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej undersökt	Objekt 5: Röjningsröse. Rundat, ca 5 meter i diameter, 0,1–0,4 meter högt, och uppbyggt av 0,05–0,4 meter stora stenar. Ligger 18 meter norr om område med flera rösen och påminner i karaktär väldigt mycket om dessa (ObjektID 1015274).
L2023:4141	Fossil åker	Överförd från Skog- och Historieregistret	Fornlämning	Ej undersökt	Röjningsröseområde, 100x25m (Ö-V) bestående av 5 röjningsrösen, 3-5m i diameter, 0,1-0,4 meter höga och av 0,05-0,4 meter stora stenar.

Figur 11. Tabellen visar motsvarande information som registrerats i Kulturmiljöregistret.

Figur 12. Samtliga sedan tidigare kända och vid aktuell utredning påträffade lämningar och objekt. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:7 000.

REFERENSER

Litteratur

BALKNÄS, N. 2023. *Aktivitetsyta från äldre järnålder och en enigmatisk kallmurskonstruktion i Norrtorp*. Arkeologisk undersökning, Arkeologgruppen AB Rapport 2023:06.

BERGER, Å. 2023. *Spår av svedjebruk i Östansjö. Arkeologisk förundersökning av L1979:3013 och L1979:3015, Viby socken, Hallsbergs kommun, Örebro län*. Rapporter från Arkeologikonsult. 2023:3494.

GATTI, C. & SPJUTH, O. 2022. *Älvesta bytomt: tidig-medeltida verksamhet och en gård från 1200–1900-talen*. Arkeologisk undersökning. Fornlämning L1981:7138 (f.d. Kumla 181:1), Älvesta 1:2, Kumla socken, Kumla kommun, Örebro län, Närke. Västerås: Stiftelsen Kulturmiljövård.

Digitala källor

Kulturmiljöregistret (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade forn lämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
Datum för sökning: 2023-08-22
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Historiska museets digitala samlingar (SHM)
<https://mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp>
Sök i samlingarna är en söktjänst för forskare, studenter och verksamma i kulturmiljövården. Historiska museet har en av norra Europas största samlingar av arkeologiska föremål, ben och kyrklig konsthistoria - här får du tillgång till de delar av samlingarna som är digitaliserade

Sveriges geologiska undersökning (SGU)
www.sgu.se
Kartvisaren Jordarter 1:25 000–1:100 000
Kartvisaren "Jordarter 1:25 000–1:100 000" ger en översiktlig bild av jordarternas egenskaper.

Svenska Järnvägsklubben.
Sökord Yxhult-Kumla.
Sökdatum: 2023-08-25

<https://www.sjk.se/>
Svenska Järnvägsklubben är landets största förening för järnvägsintresserade.

Finnsam
Sökord: Svedjeråg
Sökdatum: 2023-08-25
<https://www.finnsam.org/skogsfinnarna.html>

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet (ATA).
Datum för sökning: 2023-08-22

Ortnamnsregistret (ISOF)
Institutionen för språk och folkminnen
Ortnamnsregistret utgör den digitaliserade version av det topografiska registret i Namnarkivet i Uppsala
Datum för sökning: 2023-08-23 <https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names>
Norra Mossby, Kumla socken, ID arkivpost: 3325277 och 3325276

Äldre kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv
Geografisk karta 1688
Kumla socken, Örebro län
Aktbeteckning: S8:6
Lantmätare: Gabriel Thoring

Rikets allmänna kartverks arkiv
Ekonomiska kartan 1957
Bladnamn: Kvarntorp, 10F1d57
Rak-ID: J133-10F1d57

Lantmäterimyndighetens arkiv
Laga skifte, Ägoutbyte 1831
Kumla Kommun, Örebro län
Aktbeteckning: 18-kua-118

Laga skifte, Ägoutbyte 1861
Kumla kommun, Örebro län
Aktbeteckning: 18-kua-213

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3673